

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

SAVAŞIN İZLERİ

Danışman Öğretmen : Arzu ÜNAL

Öğrencinin Adı : Aylin

Öğrencinin Soyadı : TUMAY

IB Numarası : 001129-0014

Sözcük Sayısı : 3.733

Araştırma Sorusu: Ayla Kutlu' nun "Bir Göçmen Kuşu O" adlı yapıtında savaş olgusu hangi açılardan ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ
2. GELİŞME
 - 2.1 Savaşın Cevahir Figürü Üzerindeki Etkisi
 - 2.2 Savaşın Nevnihal Figürü Üzerindeki Etkisi
 - 2.3 Savaşın Gülhayat Figürü Üzerindeki Etkisi
 - 2.4 Savaşın Yeşil Hanım Figürü Üzerindeki Etkisi
 - 2.5 Savaşın Emir Bey Figürü Üzerindeki Etkisi
 - 2.6 Savaşın Leyla Figürü Üzerindeki Etkisi
3. SONUÇ
4. KAYNAKÇA

Araştırma Sorusu: Ayla Kutlu’ nun “Bir Göçmen Kuştu O” adlı yapıtında savaş olgusu hangi açılardan ele alınmıştır?

1. GİRİŞ

İnsan sahip olmak istediği sevdiği kişiyi ya da toprağı savaşarak elde eder, savaşmayı bıraktığı anda elde etmiş olduğu zaferlerin elinden alınacağıının bilinci içerisinde yaşar. Toplumda bir şeylere sahip olma duygusunun getirdiği savaş gerekliliği, tarihte insanların bin türlü zorluğa katlanmalarına, siyasi-politik gelişmelerin olumsuz yönde etkilenmesine, korku duygusunun artmasına ve en önemlisi can kaybına yol açmıştır. İnsanın hep daha fazlasını istemesi ve bu nedendenle doymaması durumu, kendisini rekabetçi bir kişi olmaya zorlamıştır. Yaratılan rekabetçi kişilik, içerisinde bencillik ve çevreye karşı olan duyarsızlık duygularını da içermektedir.

Bu tez çalışmasında incelemek üzere Ayla Kutlu’nun “Bir Göçmen Kuştu O “adlı yapıtının seçilmesindeki temel etken, yazarın savaş kavramını kadın figürleri aracılığıyla okuyucuya anlatmasıdır. Bu tez çalışmasının araştırma sorusu “Ayla Kutlu’nun “Bir Göçmen Kuştu O” adlı yapıtında savaş olgusu hangi açılardan ele alınmıştır?”dır. Yapıtın devamı “Emir Bey’in Kızları” adlı yapıtta anlatılmaktadır. “Emir Bey’in Kızları” yapıtında Leyla ve Hüsra odak figür olarak ele alınmaktadır.

Yapıtta, “Doksan Üç Harbi” olarak anılan 1877-1878 Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki savaş odak noktası olarak kabul edilebilir. Tarihsel roman olarak nitelendirilen bu yapıt, kadın haklarına vurgu yapmakta ve karakteristik yönleri farklı olan kadın figürleri betimlemektedir. Bu romanda, uzun süre dostluk ve barış içerisinde hayatlarını sürdüren Kafkas ve Osmanlı halkı, savaşın başlamasıyla birbirlerine düşman kesilmektedirler. Bu düşmanlık komşuluk ilişkilerini etkilemekte, her iki devletin halkını da yoksulluğa ve sefilliğe sürüklemektedir.

Nefret ve ihanet etme duygularıyla dolup taşan insanlar ellerine silah alarak halka baskın düzenlemekte ve onları öldürmeye çalışmaktadırlar.

Kafkasya’da başlayan ve ardından İstanbul, Ankara ve Urfa uzamlarına yayılan yapıt, savaş konusunu ele almaktadır. Savaş sırasında göç etmek zorunda olan Emir Bey ve her biri ile ilişkisi olan dört kadın figür anlatılmaktadır. Yapıtta anlatılan bu dört kadın duygu ve düşünceler üzerinden okuyucuya aktarılarak bu dört kadın üzerine yoğunlaşmaktadır. Bireysel bir hikaye olmasının yanı sıra toplumsal sorunlara da yer verilmektedir. Kadının “duyarlılığı” ise ön plandadır. Yapıtın ilk bölümünde savaşın neden olduğu bir ihanet üzerine Emir Bey’in babasının ölümü ve ardından savaşın mecbur bıraktığı bir göç yer almaktadır.

Savaş, huzurlu ortamı yıktığından ve toplumun içinde bulunduğu düzeni bozduğundan insanlar üzerinde uzun süreli olumsuz etkiler bırakmaktadır. Her insan bu olumsuzlukların etkisinden farklı şekilde ve farklı zamanda kurtulabilmekte ya da hiç kurtulamamaktadır. Savaşın getirmiş olduğu ihanet duygusu ve bu duygunun birinci ve ikinci bölümde anlatılan Cevahir figürü üzerindeki etkisi anlatılmaktadır. Nevnihal’in kocasından uzak kalması ve bu nedenle olgunlaşması, savaşın üçüncü ve altıncı bölümler arasında anlatılan Nevnihal figürü üzerindeki etkisidir. Savaş, yedinci ve sekizinci bölümlerde anlatılan Gülhayat’ı olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun nedeni de Gülhayat’ın eğitimsiz olmasıdır. Hayattaki tek dayanağı teyzesinin armağanı olan “Yunus Emre Divanı”dır. Son bölümde ise, sözü geçen Leyla figürünün savaştan etkilenişi anlatılmaktadır.

Figürlerin duygu durumunu anlatmada betimleme ve leitomotif anlatım tekniklerine yer verilmektedir. Karşılaştırma, diyalog ve benzetme yoluyla da okuyucunun kendisini figürünün yerine koyarak yapıtı kavraması amaçlanmaktadır. Yazar, üslup olarak yapıtında kadın ve erkek figürleri anlatan simgelere yer vermektedir. Bu simgeler; Cumhuriyet kadını, genç Cumhuriyetin kurucusu ve göçmen kuş simgeleridir. Kadın figürlerden birininin Cumhuriyet

kadını simgelemesi, dönemin içinde bulunan olayların kadınların yaşantılarını ne açıdan etkilediğini göstermektedir.

Okuyucuya figürlerin savaş süresince yaşadıkları zorluklar aktarılmaktadır. Savaş için gitmek zorunda olan Emir Bey yüzünden yakın çevresi de en az onun kadar savaştan etkilenmektedir. Emir Bey' in Ankara'ya gitmesiyle zorluklara katlanmanın ne demek olduğu Nevnihal, Yahya Efendi ve Yeşil Hanım figürleri aracılığıyla yaşanan olaylarla anlatılmaktadır. Olayların merkezi olarak alınan Nevnihal, bu süreci ailesiyle geçirir. Yapıtta Nevnihal'in Emir Bey'e duyduğu duygular ve bu duyguların getirdiği kavramlar ön plandadır. Savaş, sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik hasarlara da neden olur. Önemli olan, bunlara katlanabilmektir.

1. GELİŞME

2.1 Savaşın Cevahir Üzerindeki Etkileri

Cevahir, “Bir Göçmen Kuştı O” adlı romanda, odak figür olan oğlu Emir Bey’i hayatta tutmak için yaşayan bir annedir. Savaş nedeniyle Kafakas ve Türk halkının birbirine düşman kesilmesiyle yaşadığı acı olay ailesinin yıkmaktadır. Bu yıkılış Cevahir’in kendi içinde intikam duygusunu beslemesine neden olmakta ve yapıtta intikamı simgelemektedir. İçinde beslediği diğer duygular inanç ve korku duygularıdır. Savaştan önce güçlü bir kadın figürü olarak anlatılan Cevahir, savaşın kendisine dayattığı göç zorunluluğunun ardından tecavüze uğramaktadır. Yapıtın başında Cevahir’in genç kızken kocasına duyduğu aşk diyalog aracılığıyla ve betimleme tekniğiyle okuyucuya aktarılmaktadır.

Yapıt, Cevahir ve Batu Beg’in aşkıyla başlamaktadır. Cevahir’in Batu Beg’e olan hisleri okuyucuya betimleme tekniğiyle aktarılmaktadır. Uzun yıllar boyunca Batu Beg’e aşık olan ve içinde evlenme umudu taşıyan Cevahir, Batu Beg’in yakışıklılığını betimlemektedir. Yazarın birinci bölümde yer verdiği bu betimleme, okuyucunun Cevahir ve Batu Beg arasındaki bağın gücünü anlamasını sağlamaktadır.

“Batu’daki çekicilik nereden geliyordu? Yakışıklıydı Batu, kuşku yok. Sesi güzel, konuşurken ağzından çıkan söze değil, sesinin tınısına vurulurdun, onu dinlerdin sözleri anlamadığını fark etmeden. Bakışlarına vurulan da vardı, aklını kimselerde olmayan kıvraklığını dilinden düşürmeyen deç o kadar mıydı? Benzinin buğday esmerliğinde, saçlarının karda iz bırakan kaba kürklü tilkü kuyruğuna benzer ağır salınışında, at binişinde, sırtındaki binişlerin duruşunda, kamçıyı tutuşunda, gücü belli eden ama göze sokmayan güvenli edada... sizlerin bulduklarınızı ben bulmaz mıydım?” (Kutlu, 13)

Cevahir ve Batu Beg, cinsel ilişki yaşamaktadırlar. Cinsel ilişki sonrasında gerçekleştirdikleri ve bu sayede aşklarını güçlendirdikleri konuşma, diyalog yoluyla okuyucuya aktarılmaktadır. Diyalog kullanılmasının nedeni, okuyucunun Cevahir ve Batu Beg arasındaki aşkı, onların kurduğu tümcelerle en iyi şekilde anlayabilmesini sağlamaktır.

“Gülme o kadar. O eski Batu’ya benziyorsun.”

“Nesi varmış eski Batu’nun?”

“Çapkın, densiz, kız düşküni...”

“Ah... Bala sen kıskanırmışsın beni. Ben de sanıyordum ki... Cevahir, ben de sanıyordum ki, bu kızın bende gönü yoktur. Varırsa bana, ancak analığının zoruyla varacak. Namus belasına...” (Kutlu, 22)

Böylesine büyük bir aşkı bitiren olay savaş olmaktadır. Kafkas ve Türk halkının birbirine karşı duydukları nefret duygusu, Osmanlı-Rus savaşının başlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Savaş, insanlar arasındaki ilişkiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Seneler boyunca Batu Beg’in komşusu olan Gotran, savaşın getirdiği nefret duygusuyla Batu Beg’in kafasını keserek onu öldürmektedir. Öldürmesinin ardından Batu Beg’in kellesini bir çubuğa geçirip Cevahir’in görmesini sağlamaktadır. Savaş, Cevahir’in ailesinin yıkılmasına neden olduğu için onu dolaylı yoldan etkilemektedir. Kocasının ölümü onun içindeki intikam duygusunu beslemeye yetmektedir. İçinde beslediği intikam duygusu nedeniyle de yapıtta intikamı simgelemektedir.

“Bir gün gelecek Gotran, o gün seni kesmek Batu Beg soyuna nasip olacak. Batu’nun oğlunu sağ bırakmakta hata ettin Gotran. Karısını da... Öldürmeliydin onları. Batu oğlu Emir Beg, senin; yetişemezse senin oğlunun başını kesecektir.” (Kutlu, 23)

Savaşın Cevahir'e olan doğrudan etkisi göç zorunluluğudur. Savaş nedeniyle Kafkasya'dan oğlu Emir Bey ile Urfa'ya göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu zorunluluk yapıtın gidişatını etkileyen dönüm noktasıdır. Göç, korku ve inanç duygularını beraberinde getirmektedir. Cevahir'in yol boyunca duyduğu duyduğu korku duygusu göç sırasında herkesin esir alınmasıyla artmaktadır. *“Hep korku, duyduğu. Akla gelmez nedenlerle yenilenen korku.”* (Kutlu, 37) Cevahir'in korku duyması, savaşın kadınlar üzerindeki olumsuz etkisini göstermektedir. Korku, insanda baskı oluşturup onu güçsüzleştiren ve toplumda insanın susmasını sağlamaya yeten bir duygudur. Aynı zamanda korku insanın saklanması ve bu nedenden dolayı toplumda fark edilmesini engellemektedir. Savaşın başlamasının ardından Cevahir içinde hep korku duygusunu taşımaktadır. Göç etmesi, göç sırasında yaşadığı tecavüz sırasında adamların ona daha kötüsünü yapabileceklerini düşündüğü için bağırması, karanlık olduğunda saklanma çabası içine girmesi ve hamile kaldığında göbeğini göstermemeye çalışması savaşın Cevahir üzerinde yarattığı “korku” duygusundan kaynaklanmaktadır. Savaş sırasında insanlar, Tanrı'ya karşı duydukları inancı arttırırlar çünkü hayatta kalmalarının tek yolunun savaşta ölmek olduğunu bilirler. Tanrı'dan tek istekleri savaşın biran önce bitmesi ve savaşı en az hasarla atlatabilmektir. Savaş, Cevahir'in de inanç duygusunu arttırmaktadır. Yazar, birinci ve ikinci bölümlerde leitmotif tekniğinden yararlanarak “Tanrı” sözcüğünü çokça kullanmaktadır. Yazarın leitmotif tekniğinden yararlanmasının nedeni, savaşın inanca olan etkisine dikkat çekmektir. Tanrı sözcüklerinin kullanımının, inancın artışıyla paralel olduğu belirtilmektedir.

“Nerelerdesiniz? Niye saklanıyorsunuz? YA SEN HAY TANRI, SEN NERELERDESİN?” (Kutlu, 36)

“Tanrı bizi sınıyor oğlum...” (Kutlu, 7)

Tanrı da şu halini görüyorsa, bağışlamamazlık edemez. Güveniyor Tanrı'ya.” (Kutlu, 60)

2.2 Savaşın Nevnihal Figürü Üzerindeki Etkileri

“Bir Göçmen Kuştı O” adlı romanda yaşamı, Cumhuriyet tarihiyle paralellik gösteren kadın figürü Nevnihal’dir. Yazar, savaşın Nevnihal’e olan etkisini üçüncü ve altıncı bölümler arasında sade bir dille anlatmaktadır. Osmanlı Devleti’nin savaşa girdiği dönemde Mebusan Meclisi’nde avukat olarak görev alan ve bu nedenle diplomatik güce sahip olan Emir Bey’le evlenen Nevnihal’in yapıt boyunca yaşamış olduğu önemli evreler, savaş sırasında figürlerin maruz kaldığı ve yaşadığı dönemlerle benzerlik göstermektedir. Romana yansıyan savaş ortamında figürler, işgal ve savaş dönemlerine maruz kalmakta ve zafer dönemini yaşamaktadırlar. Bu dönemler, Nevnihal’in hayatı üzerinden iki evrede anlatılmaktadır: Yazar, işgal ve savaş dönemlerini Nevnihal’in genç kızlık ve Emir Bey’le gerçekleştirmiş olduğu evlilik evreleriyle ilişkilendirerek kurgulamaktadır. Figürlerin yaşamış olduğu zafer evresi ise, Nevnihal’in evliliğinin ilk yılları ve kızı Leyla’nın yaşattığı annelik evreleriyle anlatılmaktadır. Yaratılan bu evrelerin yanı sıra, savaş döneminin beraberinde getirdiği “korku” duygusu Nevnihal’i yalnız bırakmamaktadır.

Nevnihal, Emir Bey’le evlendiği zaman onu sevmesine ve isteyerek evlenmesine rağmen tanımadığını iddia etmektedir. Bu iddiası Emir Bey’in işi gereği karısı Nevnihal’i İstanbul’da bırakarak Ankara’ya yerleşmek zorunda kalmasından kaynaklanmaktadır. Emir Bey’in Nevnihal’in yanından ayrılmasının temel nedeni “savaştır”. Aralarındaki uzun mesafe onların birbirlerini tanınmasını ve evliliklerinin tanınmasını çıkarmalarını engellemektedir. “Sizi tanıyamıyorum. Siz beni tanımak isteğini duydunuz mu, yoksa duymadınız mı bunu bile anlayamıyorum. Sanki kendimizi birbirimizden sakınıyoruz.” (Kutlu, 53). Yapıtta, Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu işgal ve Kurtuluş Savaşı dönemi, Nevnihal’in hayatındaki

evlilik evresiyle doğrudan ilişkilendirilmektedir. İşgal ve savaş dönemi, Nevnihal'in kocasını tanımasını engellediğinden Nevnihal üzerinde olumsuz bir etki bırakmaktadır. *“Emir Bey'den çok muntazam olmasa bile mektup geliyordu.”* (Kutlu, 113). Genç kızlık yılları evresinde, annesi Yeşil Hanım ve babası Yahya Efendi'yle aynı evde kalan Nevnihal, kocasının yanına gitmek istemektedir fakat babasının rahatsızlığı buna engel olmaktadır. Savaşın getirdiği yoksulluk benzetme yoluyla ve betimleme anlatım tekniğiyle anlatılmaktadır:

“Çocuk, on iki, on üçünde var. Belki de yanılıyor. Daha büyüktür. Bu savaşı geçiren herkes, hele çocuklar, fırına düşmüş kağıt gibi kavruldular açlıktan, yoksulluktan. Belki, on beşinde, on altısında. Mahzun gözlü, sarkık dudaklı, saz benizli bir çocuk.” (Kutlu, 50).

Benzetme yoluyla yoksuluk kavramını somutlaştırmakta ve okuyucunun dönemin koşullarını bu sayede daha iyi kavrayabilmesini amaçlamaktadır. “Fırına düşmüş kağıt” a benzetilen çocuklardan birinin betimlenmesi de okuyucunun somut olan bir olayın farkına varmasını ve dönemin koşullarını göz önünde bulundurmasını sağlamaktadır. Bu denli yoğun görülen yoksulluk nedeniyle hastalığı günden güne kötüye giden Yahya Efendi, kendisini iyileştirecek tek çarenin Kurtuluş Savaşı'nın zaferi haberi olduğunu söylemektedir. Yahya Efendi, zafer haberini alamadan ölmektedir. Babasının ölümünün ardından Nevnihal annesi Yeşil Hanım'la birlikte kocası Emir Bey'in yanına Ankara'ya gitmeye ve oraya yerleşmeye karar vermektedir. Savaşın devam ediyor olması onu bu kararı vermeye iten en önemli etken olmaktadır. İstanbul'un renkli ve rahat sayılabilecek yaşamının ardından bozkırın ortasındaki yoksul Ankara'ya yerleşmek Nevnihal gibi bir “İstanbul kadını” için zorlayıcıdır. *“Onun gibisine doğma büyüme değil, doğma yaşama İstanbullu denir.”* (Kutlu, 53). Ankara'ya yerleşmelerinin ardından savaş, Nevnihal'in giyimine olan etkisini göstermektedir. İlk zamanlarda yalnızca peçeyle dışarıya çıkmayı yeterli bulan Nevnihal, duyduğu dedikodular üzerine çarşaf giymeye karar vermiştir:

“İlk geldiklerinde Emir Bey Nevnihal’in yüzünü gösteren ince peçeyle sokağa çıkardığı ve önden yürümediği için artlarına çocuklar takılmış “Tango... Tango...” diye bağırıyorlardı. (...) Üç beş gün sonra çarşı esnafının, hatta mebusların bile dedikodu ettikleri duyulunca alelacele bu kalın çarşafı edinmişti ana kız. (Kutlu, 133).

Nevnihal’in yaşamındaki ikinci evre ise, Emir Bey’le olan evliliğinin ilk yılları ve anne olduğu zamandır. Bu evre savaş döneminin zaferle sonuçlandığı dönemi gözler önüne sermektedir. Kurtuluş Savaşı’nın zaferle sonuçlanması ve İstiklal Mahkemeleri’nin kurulması Nevnihal’in hayatını olumlu yönde etkilemektedir. Zaferin ardından Nevnihal ve Emir’in birlikte yaşamamak için artık bir engelleri kalmamaktadır. Nevnihal olay örgüsü içinde Cumhuriyet dönemi Türk kadını simgelemektedir. Bunu da evliliğinin ilk yılları ve annelik evresindeki yaşantısıyla yansıtmaktadır. Yazarın yaratmış olduğu zeki, eğitilmiş ve güçlü Nevnihal figürü kendi özelliklerini Urfa ortamında göstermektedir. Emir Bey ve Nevnihal, Emir Bey’in eski karısı Gülhayat’ın yanına Urfa’ya yaşamaya gitmektedirler. Nevnihal’in cumhuriyet kadını olarak simgelenmesinin nedeni, savaş sonrası Urfa’da Cumhuriyet’in ilanı ile giyim tarzına uyum sağlayarak kadın haklarının bilincine varmasıdır. Ayla Kutlu’nun yazmış olduğu “Kadın Destanı” ve “Mekruh Kadınlar Mezarlığı” yapıtlarında da görüldüğü üzere yazar ailedeki tek kız çocuğu olduğundan dolayı kadınlara ve kadın haklarına dikkat çekmeyi amaçlamakta ve bu nedenle yapıtlarında kendi kendine yetebilen güçlü kadın figürlerini ortaya koymaktadır. “Bir Göçmen Kuştı O” yapıtında kadın haklarına dikkat çekmek için yarattığı Nevnihal, konakta eğitimiyle, giyimiyle ve düşünceleriyle Gülhayat’tan ayrılmaktadır. Onu, diğer kadın figürden ayıran bu özellikleri sayesinde savaş dönemini tek başına yanında bir erkek figürü bulunmadan atlatabilmektedir. Zafer dönemi, onun evliliğinin ilk yılları ve annelik evrelerinde gücünü ve olgunluğunu sergilediği bir dönem olmaktadır:

“Nevnihal Hanım, hala aileyi ayakta ve birlikte tutmayı başarabilen kişidir. Cumhuriyet’in idealizmini yitirdiği, değerlerin sarsıntıya uğradığı, paranın her şeyin üstünde bir egemen güç olarak görüldüğü 1950’li yıllarda Mahmut’u valilik yaptığı Mardin’de ziyarete giden Nevnihal Hanım’ın çevresinde yarattığı etki, eskisinden daha da güçlüdür.”¹

“Korku, aniden ortaya çıkan ve tehlikeye karşı gösterilen tepkidir. İnsanlar bu tehlikeye karşı kendilerini savunmaya çalışıyorlar ya da kaçıp kurtulmaya çabalyorlar.”² Yazar, yapıtta korku duygusuna yer vermektedir. Savaşın olduğu ortamda ortaya çıkan korku duygusu Nevnihal figürü aracılığıyla anlatılmaktadır. Yazar, Nevnihal’in duygularını yapıtta yansıtmada diyalog tekniğini kullanmaktadır.

“Nevnihal, kızım seni soruyorlar.”

“Beni mi, Emir Bey’i mi? Kim o?”

“In de kendin konuşsana kızım.” (Kutlu,49)

Diyalog tekniğine yer verilmesi, insanların yalnızca konuşarak duygularını dışa aktarabilmelerinden kaynaklanmaktadır.

2.3 Savaşın Gülhayat Figürü Üzerindeki Etkileri

Yazarın yaratmış olduğu Gülhayat figürü, savaş sırasında Anadolu kadınının içinde bulunduğu hayat zorluklarının temsilcisidir. Küçük yaşta terk edilen ve bir daha ailesini göremeyen Gülhayat, yapıt boyunca ezilen bir figür olmayı sürdürmektedir. Yoksul halalarıyla mutsuz bir yaşam sürdüren Gülhayat figürü, teyzesinin mektubu üzerine onun yanına yerleşmeye karar vermektedir. Gülhayat’ın isyanlarına rağmen savaş, onun yalnızlığa sürüklenmesine neden olmaktadır. Savaş, Gülhayat’ın eğitimsizliği nedeniyle Gülhayat’ı Nevnihal’e göre esenliksiz yönde daha çok etkilemektedir. Bunun farkına varan Gülhayat’ın

hayattaki tek gücü “Yunus Emre Divanı”yla kurduğu bağıdır. “Savaş sırasında bilgisiz insanlar ezilir.” düşüncesi Gülhayat figürü üzerinden anlatılmaktadır. Dışarıdaki savaş Gülhayat’ın aile içi ilişkilerinde de etkisini göstermektedir.

Savaş sırasında teyzesi Gülüş Hanım’ın istediği üzerine zorla Emir Bey’le evlendirilmektedir. Gülhayat ve Emir’in, Gülüş Hanım’ın bu isteğini yerine getirmelerinin tek nedeni Gülüş Hanım’a karşı duydukları vefa borcudur. Bu evlilik, sosyal yapıda kadının gücünün olmayışını göstermektedir. Gülhayat’ın tek isteği aşık olduğu insanla, Muttalip’le, evlenmektir fakat kadının ezildiği bir toplumda ve dönemde bulunmasından, bu isteğini gerçekleştiremek yerine Emir Bey’le mutsuz bir ilişki yaşamaktadır. Gülhayat’ın, evdeki hizmetçinin oğluna tutulduğunu öğrenen Emir Bey’in kardeşi Helal, Gülhayat’ı bu konuda sert bir şekilde uyarmaktadır. Savaş nedeniyle ev dışı dünyanın izini taşımayan Gülhayat, ilk kez bu olayla ezildiğini hissetmektedir. Bu nedenle savaş, onun hayatta ezilen bir kişi olduğunun farkına varmasını sağlamaktadır. Her isyanın bedelini ezilerek ödemektedir. Kendisine giydirilmiş bu ezikliği daha fazla üzerinde taşımak istemeyen Gülhayat, konaktan kaçmaya karar vermektedir fakat dışarıda savaş olduğundan konağa geri dönmek zorunda kalmaktadır:

“Bozgun Osmanlı, her yanın İngiliz, Fransız... Bileğine güvenen, eline bir silah alıp yollara bellere dizilmiş. Değil insanı, yer değiştiren gün ışığını bile vurmak için kinlenmişler. Gidemezsin elbet. Kalırsın orta yerde.” (Kutlu, 207).

Savaşa karşı gelecek gücünün ve bilgisinin olmayışı onu yalnız bir insan haline getirmektedir. Yaratılan sorunlardan her fırsatta kaçmayı hedef gören Gülhayat, evden iki defa kaçmaktadır. Bu kaçışların sonucunda evine geri dönmek zorunda kalmaktadır çünkü güçsüz ve bilgisiz insan savaş sırasında dışarda kalamamaktadırlar.

Dışarıdaki savaş aile ilişkilerine de yansımaktadır. Emir Bey ve Nevnihal'in Urfa'ya geleceğini öğrenen Gülhayat, Nevnihal'e önyargıyla yaklaşmaktadır. Onunla iyi anlaşamayacağına ve aralarında "düşmanlık" olacağına emindir ama Nevnihal'in eğitilmiş kişiliği dolayısıyla aralarında bir "düşmanlık" oluşmamaktadır. Gülhayat Nevnihal'e hizmet eden ve bu nedenle ezilen bir kadın, Nevnihal de onunla iyi geçinmeye çalışan ve konağın hanımı haline gelen bir kadın figürleri haline gelmektedirler.

Gülhayat'ın savaş sırasında hissettiği eğitimsizlik duygusu, "Yunus Emre Divanı" kitabıyla bastırılmaya çalışılmaktadır. Eğitimsiz olduğunun farkına varan Gülhayat, teyzesinin ona armağan ettiği ve hayattaki en değerli varlığı olan divanı defalarca okumaktadır.

Savaş kavramı, yapıtta karşılaştırmalarla Gülhayat ve Nevnihal aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Yazarın karşılaştırmalardan yararlanmasının nedeni, Doğu ve Batı kültürünü temsil eden iki figürü savaşın etkilerinin farklılığı üzerinden okura tanıttırmasıdır. Nevnihal kendi isteğiyle evlenen ve bu nedenle mutlu, Cumhuriyet'in kadına verdiği haklara sahip çıkan, giyim ve davranışlarıyla yeni kadın kimliğine uyum sağlayan düşünce ve sosyal değişimi simgeleyen bir figürdür. Diğer yandan Doğu kültürünü simgeleyen Gülhayat, töre zoruyla evlendirilen, kadın ve erkek arasında törenin yarattığı eşitsizliği sorgulayan

"Yalnızca erkeğin hakkı mıdır karısı başkasıyla kalırsa onun kirlendiğini düşünmek? Gülhayat niye düşünmesin? Niye kabullenmek zorunda olsun? (...) İstemiyordu. Yüreği soğumuştur. Gülhayat'ın rahatsızlığına katlanamamış, başkalarına gitmişti. Gidiyordu. O kadar hakkı olamaz. Gülhayat'ın bir başka erkek için evini terketmediğini bilirken, küsmüştü. Talakı selaseye onun küsmeye hakkı vardı. Gülhayat'ın yok... Niye?"
(Kutlu, 177)

ve İstanbul'da bile şalvar giyen bir figürdür. Yazar bu iki figürü yaratarak eğitimsiz insanların savaştan daha çok etkileneceğini göstermektedir.

2.4 Savaşın Yeşil Hanım Figürü Üzerindeki Etkileri

Yeşil Hanım, Nevnihal'in annesi olan İstanbullu bir kadındır. Ataerkil bir konak yaşamının getirmiş olduğu refahların tersine küçük aile yaşamının çaresizliğini okuyucuya aktarmada kullanılan bir figürdür. Yazar, Yeşil Hanım'ı Mustafa Kemal'e inanan, yürekli bir figür olarak kurgulamaktadır. Osmanlı Devlet'inin gidişatının esenliksiz olması nedeniyle kurulan yeni ve genç Cumhuriyet'in destekleyicisidir. Savaş döneminde artan milli duyguların, bir kadın gözüyle okuyucuya yansıtıldığı bir figürdür. Milli duyguların önemi Yeşil Hanım'ın kocası Yahya Efendi üzerinden de verilmektedir. Yapıtta, savaşın Yeşil Hanım'ın aile yaşantısına olan etkisi ön plandadır. Emir Bey'in gerçekleştirdiği göçler Nevnihal'i etkilediği gibi Yeşil Hanım'ı da etkilemektedir.

Kocası Yahya Efendi'nin hastalığa yakalanması Osmanlı Devleti'nin çöküşünü simgelemektedir. Yahya Efendi'nin sağlık durumu Osmanlı Devleti'nin durumu ile paralel olarak gitmektedir. Milli duyguları güçlü, milli değerlere saygısı sonsuz olan Yahya Efendi'nin sağlığını geri getirebilecek tek çare zafer haberidir. Savaş doğrudan Yahya Efendi'nin psikolojik durumunu, Yahya Efendi'nin psikolojik durumu kendi sağlığını, sağlığı ise Yeşil Hanım'ın duygu durumunu etkilemektedir. Bu şekilde Yeşil Hanım dolaylı yoldan savaştan etkilenmektedir. Yeşil Hanım'ın üzerindeki etkiler yapıtta, uzam değişimleriyle gösterilmektedir. Zafer haberinin gelmeyişi, ölmek üzere olan Yahya Efendi'nin hayata gözlerini yummasına bu durum da Yeşil Hanım ve kızı Nevnihal'in Ankaraya, Emir Bey'in yanına gitmelerine sebep olmaktadır.

İstanbul'un renkli yaşamının ardından boğucu Ankara'ya gelmek Yeşil Hanım'ı pek mutlu etmemektedir. Emir Bey ve Cevahir gibi Yeşil Hanım figürü de göçü simgelemektedir. Savaşın etkisine göre göçü gerçekleştirmektedir.

Milli duygularının getirdiği heyecan duygusuyla yaşayan Yeşil Hanım, savaş sırasında gerçekleştirilen Sultanahmet Mitingi'ne büyük bir heyecanla katılmaktadır. İstanbul'un işgali sırasında İstanbul'da bulunması ve ardından Ankara'ya göç etmesi sebebiyle, işgal İstanbul'u ve kurtuluş yıllarının Ankarası'nı yansıtmaktadır.

2.5 Savaşın Emir Bey Figürü Üzerindeki Etkileri

Yazarın, savaşın kadınlar üzerindeki etkilerini anlatmada kullandığı kadın figürlerinin her biri ile ilişkisi olan bir erkektir Emir Bey. Bu kadınlar, Emir Bey'in savaş süresince yaşadığı olayları doğrudan ve dolaylı yoldan etkileyen kadınlardır. Annesi Cevahir, kardeşi Helal Hanım, birinci karısı Gülhayat, ikinci karısı Nevnihal ve kızı Leyla'nın savaştan etkilenmelerinin sebebi Emir Bey'dir. Göç konusunun ele alındığı yapıtta savaş nedeniyle yaşamakta olduğu uzam değişimi, Emir Bey'i farklı açılardan etkilemektedir. Yapıtta adını veren "Bir Göçmen Kuştı O" simgesi, Emir Bey'in yaşamı boyunca değiştirdiği uzamlar nedeniyle Emir Bey'i simgelemektedir. Ülkenin kurtuluşunu hazırlayan grubun üyesi olan Emir Bey, genç Cumhuriyeti simgelemektedir. Emir Bey'in içinde bulunduğu ortamın değişimi, yazarın her uzamda farklı bir kadının üzerindeki savaş etkisi okura aktarmasına neden olmaktadır. Bu aktarımda simgesel anlatıma yer verilmektedir. Savaşın insan üzerindeki bireysel etkisinin yanı sıra, insanlar arasındaki ilişkilere olan etkisi de gözlemlenmektedir.

Simgesel anlatıma yer veren yazar, savaşın Emir Bey üzerindeki etkisini ön plana çıkarmak yerine kadınları ön planda tutmayı hedeflemektedir. Bu nedenle Emir Bey'i simgeler aracılığıyla okura aktarmaktadır. Yazarın kullandığı simgeler genç Cumhuriyet ve göçmen kuştur. Savaş ortamında, yenilikçi düşüncelere sahip olan ve bu yenilikçi düşünceleri hayata geçirmek için çaba harcayan Emir Bey, Osmanlı Dönemi'nin yıkılmasının ardından kurulan, kadın haklarının gözardı edilmediği yeni, genç, adaletli, yenilikçi Cumhuriyet önemini

simgelemektedir. Emir Bey'in hem Meclis-i Mebusan üyesi olması hem de düşünceleriyle yeni Cumhuriyet devletini kurmayı amaçlaması, savaşın etkilerinin azaltılmasını sağlamaktadır. Savaş nedeniyle yaşamı boyunca göç etmek zorunda kalan Emir Bey, göçmen bir kuş olarak simgelenmektedir. Yapıtın başından itibaren savaş nedeniyle yaşadığı göçler onun hayatını değiştirmektedir. Her göç bir kadının savaştan etkilenişini göstermektedir.

Savaşın başlamasıyla, annesiyle Kafkasya'dan Urfa'ya göç etmesi, Emir Bey'in üç parmağını kaybetmesine neden olmaktadır. Yazar, savaşın olumsuzluklarını ve bu olumsuzlukların kadın üzerindeki etkilerini gün yüzüne çıkarmak üzere "tecavüz" kavramına değinmektedir. Göç sırasında annesinin tecavüze uğraması ve bu olaya karşı küçük olan Emir Bey'in ve kadın olan Cevahir'in söz hakkının olmayışı, Emir Bey'in parmaklarının kesilmesi sonucunu beraberinde getirmektedir. Tecavüz olayı, savaşın Emir Bey üzerindeki dolaylı etkisidir.

"Annesinin yolda pusuya düştüklerinde korkunç adamlarla boğuşurken yükselen çığlıkları yüzünden kendini haydutların önüne attığında, onlardan birinin annesinin yüzüne, diğerinin bacaklarının üstüne oturduğunu görmüştü. Emir'in bağırmasına kızıp sağ elinin üç parmağının ilk boğumlarını kestiler." (Kutlu, 35)

Savaşın varoluşu, Emir Bey'in bu dönemde çocuklarını en iyi şekilde eğitim görmelerini istemesine neden olmaktadır. Bu amaçla Emir Bey üç çocuğunu farklı okullara yazdırmaktadır. Kızı Hüsra'yı eğitim için kendisinden uzak olan Dame de Sion okuluna kayıt ettirmesi, Hüsra ile Emir Bey'in baba-kız ilişkisini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolaylı yoldan savaş yüzünden ayrı kalan baba-kız aralarında güçlü bir bağ oluşturamamışlardır. Bu bağın olmayışı Hüsra'nın babasına karşı duyduğu nefret duygusunun artmasına neden olmaktadır. Yapıtta Hüsra'nın çok konuşturulmaması ve düşüncelerinin net bir şekilde ifade edilmesi savaşın dolaylı yoldan Hüsra'ya olan etkisidir. Kutupluluk ilkesi, iki zıt düşüncenin figürler üzerinden yapıta yansıtılmasıdır. Yazar, kutupluluk ilkesi aracılığıyla baba ve kızı

arasındaki zıt düşünceleri somutlaştırmaktadır. Gülhayat'ın evden kaçışını farklı şekillerde yorumlayan baba ve kızı, yapıtta karşıt düşüncelere sahip figürler olarak okuyucuya aktarılmaktadır.

2.6 Savaşın Leyla Figürü Üzerindeki Etkileri

Leyla figürü yapıtın dokuzuncu yani son bölümünde yer almaktadır. İki anneyle büyümektedir. Öz annesi Nevnihal'dir fakat Gülhayat'la da ilişkileri oldukça iyidir. İki farklı kültürü temsil etmektedir. Savaş, Leyla'nın diğer insanlarla olan ilişkilerine yansımaktadır. Savaş ortamı yüzünden aile içi ilişkileri karmaşıklaşan bir ailede büyümektedir.

Yazar, aile kavramına önem veren bir figür yaratarak, savaş döneminde ailenin yerini belirtmektedir. Savaşın varoluşu, Leyla ve babası Emir Bey arasındaki bağı güçlendirmektedir. Savaş ortamının soğukluğu, iki figür arasında bir güven duygusu oluşturmaktadır. Savaş ortamı içerisinde iki anneli büyüyen Leyla, Doğu ve Batı kültürlerini bir arada bulundurmaktadır. Gülhayat Anne'den Doğu kültürünün insanlığını, öz annesi Nevnihal Anne'den ise, Batı kültürünün duygularını yapıta yansıtmaktadır. Gülhayat'a karşı beslediği sevgi duygusu Nevnihal'e karşı beslediği sevgi duygusundan fazla olduğu için genellikle Doğu insanının düşüncelerine sahiptir. Savaşın bitmeyeceğinin farkında oluşu onu mantıklı düşünceler ortaya atmaya itmektir. Duygularını arka planda tutarak mantıklı çerçevesinde oluşan düşünceleri belirtmeye çalışmaktadır. *“Tepki yoğun. O yüzden barışın gelmesi zaman alıyor.” (Kutlu, 52)*

SONUÇ

Ayla Kutlu'nun, "Bir Göçmen Kuştu O" adlı yapıtında göç kavramı üzerine durulmakta ve bu durum savaşın kadınlar üzerindeki etkilerine bağlanmaktadır. Kadınların mağruz kaldığı haksızlıklar, savaş dönemindeki yoksulluk ile artmaktadır. Bu tezin araştırma sorusu, "Ayla Kutlu' nun "Bir Göçmen Kuştu O" adlı yapıtında savaş olgusu hangi açılardan ele alınmıştır?", savaşın figürler üzerindeki etkisini konu almaktadır. Savaş olgusu yoksulluk, haksızlık ve genç Cumhuriyet üzerinden okuyucuya aktarılmaktadır.

Tezde konu alınan savaş Osmanlı-Rus devletleri arasında gerçekleştirilen "Doksan Üç Harbi"dir. Savaşın insanlar üzerindeki etkisi ve bu etkilerin ortaya çıkardığı "kadın haklarının korunmaması" konusu figürler üzerinden aktarılarak okuyucunun kadın hakları üzerine düşünülmesi sağlanmaktadır.

Bu tez çalışmasında, savaşın en çok kadınları etkilediği düşüncesi ortaya konulmaktadır. Kadınlar üzerindeki etki, odak figür Emir Bey'in içinde bulunduğu uzamlara göre okuyucuya aktarılmaktadır.

Sözcük sayısı: 3733

KAYNAKÇA

Ayla Kutlu. G. Gonca Gökalp Alparslan. n.d. **Web**. 3 Ocak 2019

<http://www.turkbilig.com/pdf/200306-361.pdf>

Kutlu, Ayla. Bir Göçmen Kuştu O. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2016. Tarihi Roman.